

SZOVJET-OROSZORSZÁG MAGÁNJOGI RENDSZERE

Mezey István.

A demokrácia: a jog uralma. Egyforma jog mindenki számára. Demokráciát jog nélkül, — vagy jogrendet demokrácia nélkül elképzelni sem lehet.

Szovjet-Oroszországot már csak azért is demokratikus jogállamnak kell tekinteni, mert a szovjet magánjoga nemcsak hogy nem áll egyetlen európai állam jogrendszere mögött, hanem mint ezt az alábbiakban látjuk, sok tekintetben fejlettebb, rugékonnyabb, modernebb a legtöbb európai állam jogrendszerénél.

*

A ma érvényben levő orosz jogot az 1923. január első napján életbeléptetett polgári törvénykönyv szabályozza, melyet az egyes szövetséges köztársaságok különleges jogviszonyaiknak megfelelő változtatásokkal vettek át.

Általános rész. A polgári törvénykönyv 1-51. §-a az általános részt foglalja magában, 52-105. §-a a dologi jogot, 106-415. §-a a hiteljogot és 415-435. §-a az örökösödési jogot tárgyalja. A polgári jogok törvényes védelmet élveznek, azon esetek kivételével, melyeket a törvény különös intézkedése kizár.

Jogképességgel bír, azaz jogoknak és kötelességeknek alanya lehet a Szoviet-Uniónak minden polgára. aki jogai-

faj, nemzetiség, vallás és származás a polgári jogképességre nincs befolyással (4. §).

A nagykorúság és ezzel együtt a teljes jogképesség a polgári törvénykönyv 7. §-a szerint a 18. életév betöltésével kezdődik.

Az érvényben levő törvénykönyv nem ismeri el a magántulajdont a földre, a vizekre, erdőkre és a föld belsejében levő anyagokra vonatkozólag. Ezeknek a birtoklása csupán haszonélvezetileg lehetséges (21. §). A 23. § felsorolja azon tárgyakat, melyek a magánforgalomból ki vannak zárva. Ezek a fegyverek, robbanóanyagok, hadifelszerelési tárgyak, távbeszélő és rádiótávbeszélő alkatrészei, megsemmisített értékpapírok, szeszesitalok egy bizonyos alkoholfokon túl és az erősen ható mérgek. Ami a szeszesitalokat és a mérgeket illeti, azok csakis az illetékes kormányhatalom engedélyével lehetnek magántulajdonban (56. §).

A jogok perrel való érvényesítése három év után évül el (44. §), a bíróságnak módjában van azonban oly esetekben, hol ezt méltányosnak találja, az elévülési határidőt meghosszabbítani. Az elévülést minden esetben hivatalból kell figyelembe venni.

Dologi jog. Mint már említettük, a szovjetjog az ingatlanokra vonatkozólag általában a tulajdonjogot nem ismeri el, elismeri ellenben a következőkre nézve: ki nem sajátított épületek, kereskedelmi és ipari vállalatok, melyek nem alkalmaznak bérmunkásokat nagyobb számban (mint ezt a külön törvények szabályozzák), szerszámok, pénz, értékpapír és egyéb értéktárgyak, köztük természetesen az arany- és ezüstpénz, idegen valuták, háztartási cikkek, a gazdaság és személyes szükségletekre szánt tárgyak, olyan áruk, melyeknek az eladása nincs törvényileg megtiltva és végül mindazon dolgok, amelyek a magánforgalomból nincsenek kizárva (51. §). A tulajdonosnak jogában áll a törvényben meghatározott keretek között a tulajdonában levő tárgyakat haszonélvezni és azok fölött rendelkezni (58. §). Az előző birtokosoknak azonban, kiknek tárgyait a forradalmi jog alapján sajátították ki, vagy

1922. év május 22-e előtt a munkásoknak tulajdonába jutottak, semmi joguk sincs tárgyaikat visszakövetelni (54. §).

A szovjetjog is elismeri a közös tulajdont (61-65. §). A tulajdonjog átruházásának módjai: a szerződés, örökösödés, rekvirálás vagy elkobzás.

Hiteljog. A hiteljog az európai jogoktól nem sokban különbözik.

Ha törvény vagy szerződésnél fogva kamatot lehet számítani, melynek nagysága nincs kikötve, akkor az évi 6% (törvényes kamat).

A behajtásnál az adós gazdasági viszonyainak megfelelően a bíróság hivatalból is állapíthat meg résztörlesztést (123. §). A követelések engedményezése, amennyiben a törvénnyel vagy a megállapodással nem ellenkezik, lehetséges, hacsak a követelés nem a hitelező személyéhez van kötve. Az adóst az engedményről értesíteni kell és az értesítésig jogában áll az előző hitelező kezéhez fizetni.

Szerződések, melyek az 500 aranyrubel értéket meghaladják, írásbeli formához vannak kötve, kivéve a törvény 136. §-ában felsorolt eseteket. Állami hivatalok és vállalkozásoknak egymás közötti, valamint ezeknek magánosokkal való szerződéseikhez is közjegyzői hitelesítés szükséges, az alábbi kivétellel:

1. Magánosok közötti szerződések, melyeknek értéke az 1000 rubelt nem haladja meg.

2. Állami intézetek és vállalatoknak egymásközötti szerződéseik, ha az érték a 3000 rubelt nem haladja meg.

3. Letételekre, kölcsönökre vagy bizományi ügyletekre vonatkozó ügyletek.

4. Készpénzzel történő vételi ügyletek.

5. Azok az ügyletek, amelyek a Gazdasági Terv alapján köttetnek, hogyha ezen ügyleteknek lényeges része a munka és a védelem tanácsának rendeletében körül van írva.

6. A hadsereg és haditengerészetnek hadiszerszállító-sokra vonatkozó szerződéseik.

7. A belügyi népbiztosságnak szerződéseik, melyek a milícia, a rendőrség és a fogházak felszerelési tárgyaira és szükségleteire vonatkoznak.

8. A bizományi ügyletekre vonatkozó szerződések.

9. Azon szerződések, melyek állami üzemeknek bérletére vonatkoznak.

10. Szindikátusi szerződések és megállapodások.

Kötbér kikötése meg van engedve, de minden esetben írásbeli szerződés szükséges.

A jogtalan gazdálkodás, amennyiben törvényellenes vagy az államot károsító módon jön létre, az állam javára esik (147., 149., 402. §-ok).

Valamely dolgot eladni nyilvános árverések kivételével csakis a tulajdonosnak áll jogában, készpénzeladás esetén, bármilyen magas a vételár, írásbeliség nem szükséges. Eladás tárgyát képezhetik a ki nem sajátított lakóházak is, az alábbi megszorításokkal:

1. ha a vevőnek, feleségének vagy kiskorú gyermekeinek kezében ezáltal nem lesz kettő vagy ennél több ház;

2. három éven belül az eladó, ennek házastársa vagy kiskorú gyermeke részéről több eladás nem történhetik.

Házak eladása különbeni érvénytelenség terhe mellett csak közjegyző előtt történhetik, az illetékes városi hatóságnál történő utólagos lajstromozás mellett.

A vevő részéről kifogások csak az átadástól számítva egy éven belül, házakra vonatkozólag pedig hat hónapon belül történhetnek. Ha azonban az eladó részéről csalárdág forog fenn, a vevő jogait három éven belül is érvényesítheti (197. §).

Minta szerinti eladásnál az eladó szavatol, hogy a szállított áru mindenben a mintának felel meg (201. §).

Kölcsönöknél a kölcsönadó csak akkor számíthat kamatot, ha a szerződésben kifejezetten ki van kötve. Kamatot csak a tőke után lehet számítani, kamatos kamatnak a felszámítása szigorúan tilos. Ez a korlátozás azonban nem vonatkozik azon kereskedelmi ügyletekre, melyeket a törvény szerint működő állami hitelintézetek folytatnak.

Munkavállalkozási szerződés. A 220. § szerint: „A munkavállalkozási szerződés alapján az egyik fél, a vállalkozó arra kötelezi magát, hogy egy bizonyos mun-

kát a másik fél, a megrendelő részére elkészít, az utóbbi pedig arra kötelezi magát, hogy a munka elvégzéséért bizonyos ellenértéket fizet.”

A megrendelőnek kötelessége a munkát a szerződésnek megfelelően átvenni, az észlelt hiányokról a vállalkozót jogainak különbeni elvesztése mellett azonnal értesíteni. Hiányokról, melyeket a dolog természeténél fogva nem lehet azonnal észrevenni, vagy amelyeket a vállalkozó elhallgatott, az észlelés után azonnal kifogással kell élni, de legkésőbb hat hónapon belül a munka elkészítésétől számítva kell a kifogásolásnak megtörténni, kivéve, ha a szerződésben hosszabb idő van kikötve.

A szovjet polgári törvénykönyv a kezességet is ismeri. Ehhez minden esetben írásbeli forma szükséges (238. §) és megszűnik, ha a hitelező a főkötelezett számára előírt teljesítési határidőtől számított három hónapon belül nem ad be keresetet a kezes ellen (250. §).

A meghatalmazott csakis akkor járhat el bármely ügyben, hogyha a meghatalmazó részéről írásos meghatalmazással van ellátva (261. §). Valamilyen állami szerv vagy vállalattal szemben a meghatalmazás is csak akkor érvényes, hogyha közjegyző előtt lett kiállítva (259. §). A meghatalmazás úgy a meghatalmazó, mint a meghatalmazott részéről megszüntethető (270. §).

A bírói alkotmány alapvonásai.

A bírói alkotmányt az 1927. évi január 1-én életbe lépett törvény szabályozza. A bírói alkotmányt az egész Unió részére érvényes rendelkezések szabályozzák, de a szövetséges és autonóm köztársaságoknak jogában áll azt a megállapított kereteken belül a maguk különleges viszonyainak megfelelően változtatni és kiegészíteni. Az egész Szovjet-Unióra vonatkozólag nincs legfőbb igazságügyi hatóság (igazságügyi népbiztosság), ezért a bíróságok felállítására és a törvények előkészítése az egyes szövetséges köztársaságok igazságügyi népbiztosságának hatáskörébe tartozik. A szövetséges tanácsnak azonban jogában áll a bíróságokat illető alapelveket az egész államra nézve meg-

állapítani. A szovjetbíróságok rendeltetését a törvény a következőkben írja elő:

a) A proletárforradalom eredményeinek megőrzése a munkás- és paraszthatalom részére és az általa megállapított jogrend biztosítása.

b) A dolgozók és azok egyesülései érdekeinek megvédése.

c) A dolgozók fegyelmének, valamint szolidaritásának megerősítése és jogi nevelése.

d) A forradalmi jogrendszer megvalósítása a polgárok személyi és vagyoni ügyeiben.

A bíróság között meg kell különböztetni rendes és rendkívüli bíróságokat. Az előzők ismét:

1. A népbíróságok munkaügyi osztálya, mely a munkaszerződésekből folyó vitás ügyekben dönt.

2. Agrárbizottságok. Földbirtokrendezési viták fórumai.

3. Közigazgatási bíróság, különböző állami szervek ügyeiben ítélezik.

4. Katonai bíróságok.

5. Vasúti bíróságok.

6. Fegyelmi bíróságok.

A nép- és kormányzósági bíróságoknál működő bírakat a városi vagy kormányzósági végrehajtóbizottság egy évre választja. A legfőbb bíróságok bíráit pedig az egyes köztársaságok központi végrehajtóbizottsága nevezi ki.

A kormányzósági bíróságok az elnökből, annak két helyetteséből (egyik a polgári, másik a büntető ügyekre) és 12 bíróból állanak. (Az egyes tanácsokhoz egy szakbíró és hat ülnök van beosztva.)

A legfőbb bíróságoknál három szakbíró működik.

E bíróságokon felül működik még az Unió legfőbb bírósága, mely az elnökön és helyettesén kívül a szövetséges köztársaságok, vagy a legfőbb bíróságnak elnökéből és hét kinevezett bíróból áll. Ez a bíróság az Unió legfőbb hivatalnokai felett ítélezik.

Népbírákká csak olyan személyek választhatók, akik aktív és passzív szavazati joggal rendelkeznek és legalább

három éven keresztül valamely igazságügyi hatóságnál működtek, vagy legalább két évet valamely munkás- vagy parasztszervezetnél magasabb politikai beosztásban töltöttek el. Ugyanez áll a kormányzósági bíróságokra nézve is azzal, hogy elnök csak az lehet, ki legalább három éven át már mint népbíró működött. Az igazságügyi népbiztosság azonban ezen feltételek alól kivételt is tehet.

A legfelső bíróságok bíraira nézve nincs semmiféle előírás. A most elmondottakon kívül azonban a bírói székhez semmiféle iskolai vagy egyéb előképzettség nincs előírva.

Az ülnökök összeállítására vonatkozóan szabály, hogy legalább 50% munkásnak, 35% parasztnak és 15% vöröshadseregbelinek kell lenni.

Eljárási jog.

A polgári per. Röviddel a polgári törvénykönyv életbeléptetése után, 1928. szeptember 1-én életbelépett a szovjet polgári perrendtartása. Ez a törvénykönyv öt részből áll.

Az első az általános előírásokat tartalmazza, a második a peres eljárás, a harmadik a pereknek különös alakjait, a negyedik a rendelkezésre álló jogi eszközöket és végül az ötödik a végrehajtási jogot szabályozza.

A Pp. 3-4. §-a szerint: abban az esetben, ha valamely vitás ügyre vonatkozólag törvényes intézkedések hiányoznak, a szovjet törvénykönyv szelleme és a munkás- és parasztkormány általános irányelvei a mérvadók. Jellegzetes vonása ennek a törvénykönyvnek az államügyésznek a polgári perekben való szerepeltetése. Az államügyésznek jogában áll ugyanis bármely polgári peres ügy aktáiba betekintést nyerni, sőt jogerős ítéletek ellen bármelyik fél érdekében újrafelvételt kérni.

Az államügyészség élén az egyes köztársaságok igazságügyi népbiztosa mint államügyész áll, kinek megfelelő számú államügyész áll rendelkezésére. Az államügyészségnek jogában áll minden végrehajtó szerv ülésén tanácskozási joggal részt venni.

A bíróságok illetékessége részint helyi, részint pedig ügyszerinti. Kizárólagos illetékesség áll fenn pl. a szerződésekből folyó perekre, melyek csak a teljesítési helynek megfelelő bíróságnál indíthatók meg. Készpénzköveteléseknél annak a helynek bírósága bír kizárólagos illetékességgel, hol a kölcsönadás idején a hitelező lakása volt. Egyéb kötelmeknél annak a helynek bírósága bír illetékességgel, hol a keltezés idején az alperes lakott.

A legfőbb bíróságnak jogában áll az eset különös körülményeire való tekintettel hivatalból, de bármelyik fél kérelmére is az ügyet illetékes bíróságától elvonva, más bíróságot kijelölni.

A népbíró mint egyesbíró hatáskörrel bír a hagyatéki ügyekből folyó pereknél, letéti ügyeknél, válópereknél és a közjegyzők elleni panaszoknál.

A népbíróságoknak, mely egy bíróból és két ülnökből áll, hatásköre van mindazon ügyekben, melyeknek értéke a 2000 aranyrubelt meg nem haladja (Pp. 23. §), kivéve azon ügyeket, melyek kifejezetten a kormányzósági vagy a legfelsőbb bírósághoz vannak utalva.

A kormányzósági bíróságnak polgári perekben hatásköre kiterjed mindazon ügyekre, melyek értéke a 200 aranyrubelt meg nem haladja, továbbá a társasági szerződésekből folyó ügyekben, ipari találmányokra vonatkozó jogok iránti perekben, szerzői ügyekben, kivéve azon szerzői jogbitorlási ügyeket, melyeknél a kártérítési összeg 2000 rubelnél nem nagyobb, védjegyügyekben, cégügyekben ítélkezik. Mindazon perekben, melyeket állami hatóságok és tisztviselők ellen hivatali mulasztásaik folytán indítanak, szintén illetékes.

A legfelsőbb bíróság polgári osztálya a népbiztosságok és a központi kormányzat egyéb szervei ellen indított perekben bír hatáskörrel.

A legfelsőbb bíróságnak azonban jogában áll az illetékesség alá tartozó ügyeket a kormányzósági bíróságok hatáskörébe áttenni.

A Pp. 12. §-a értelmében a feleknek jogában áll a bíróság előtt személyesen megjelenni vagy magukat meghatalmazott útján képviseltetni. Az ügyvédi képviselőt

egyáltalában nem kötelező. A bíróságnak jogában áll a felek személyes megjelenését elrendelni akkor is, ha törvényes képviselőjük van, sőt bizonyos ügyekben a felek elővezetését is elrendelheti a bíróság.

A Pp. a képviseletnek négy fajtáját ismeri:

- a) A fél által szabadon választott képviselő.
- b) A jogügyletre képtelenek törvényes képviselete.
- c) A gyámhatóság által a kiskorú érdekeinek védelmére rendelt képviselet.
- d) Jogi személyek képviselete.

A bíróság megengedheti, hogy bárki mint perbeli képviselő eljárjon, tehát nem ügyvéd is. A meghatalmazott képviselőnek azonban nincs jogában egyességet kötni, választott bíróságot összehívni, magát másik képviselővel helyettesíteni, jogról lemondani, valamely okirat valódiságát kétségbevonni és végül pénzt vagy értéktárgyat átvenni. A most felsorolt cselekményekre külön meghatalmazásra van szükség.

A népbíróság előtt szóbeli panasszal is lehet keresetet indítani. Minden más bíróság előtt azonban írásbeli keresetlevelet kell beadni, mégpedig egy példányt a bíróság részére, egy másik példányt az alperes részére. A per jogaiapját a keresetlevélben kell kifejteni, de a per bármely szakában joguk van a feleknek a jogalapot megváltoztatni, illetőleg a perértéket felemelni vagy leszállítani. A per megindításával egyidejűleg lehet kérni biztosítási végrehajtást, sőt a per befejezéséig a pernek bármely szakában is előterjeszhető az erre irányuló kérelem. A tárgyalások nyilvánossága közérdekből és olyan esetben, midőn a tárgyalás a felek intim magánéletét is érinti, kizárható.

A Pp. 98. §-a a mulasztási ítéletet is elismeri, midőn kimondja, hogy a kellően megidézett alperes távollétében is az ügy érdemben letárgyalható. A keresetlevél benyújtásával egyidejűleg elő kell terjeszteni a bizonyítási anyagot. A bizonyítékoknak későbbi előterjesztése csupán az esetben engedélyezhető, ha a fél vagy képviselője kellő módon igazolja, hogy fontos okok miatt annak korábbi előterjesztésében akadályozva volt. A bíróság bizonyítást

hivatalból is elrendelhet. Az eskü fogalma a szovjet törvénykönyvében ismeretlen. Sem a fél esküje, sem a tanúk és szakértők esküje nem szerepel. A bíróság előtti hamis vallomás azonban a büntetőtörvénykönyv 132. és 178. §-a szerint büntetendő cselekmény (három hónapig terjedhető szabadságvesztésbüntetés vagy kényszermunka, minősített esetben két évig terjedhető szabadságvesztés). Az ítélet a tárgyalás után azonnal írásba foglalandó.

A szovjet törvénykönyvben ismeretlen a mi perrendünk sarkalatos pontja, a ne ultra petitum, melynél fogva a bíró a felek kérelméhez kötve van. A szovjetbírónak jogában áll a felek kérelmén magát túltéve, saját belátása szerinti ítéletet hozni. így például előfordulhat az is, hogy a felperesnek nagyobb összegű követelés ítéltetik meg, mint amennyire a kereset irányítva volt.

A szavatosságra, fő- és mellékbeavatkozásra vonatkozó intézkedések nagyjában megegyeznek a nyugateurópai jogrendszerrel.

A fellebbezési intézmény általában a szovjet törvénykönyvben ismeretlen. Az ügy csak egy fórumon döntetik el (235. §). Csupán bizonyos esetekben lehet revízióval (felülvizsgálattal) élni a közvetlen felsőbb bírósághoz azon a címen:

a) hogy az ítélet a szovjet törvénykezés alapeszméit, avagy a munkás- és parasztkormány általános politikai elveit sérti;

b) az ítélet ellentétben áll a tényleges állapottal (237. §).

A népbíróság ítélete ellen a felülvizsgálati határidő két hét, kormányzósági bíróságok ítélete ellen négy hét.

Befejezett per újrafelvételét csakis a legfőbb bíróságnál lehet kérni. A legfelsőbb bíróságnak jogában áll bármely ítéletet hivatalból is felülvizsgálat alá vonni és esetleg a per újrafelvételét elrendelni.

A perköltséget a pervesztes félnek kell fizetni. Ez áll a bírósági illetékből, bélyegilletékből és azon költségekből, melyek tanúk, szakértők megidézésével merültek fel. A bírósági illeték 10-15 rubelig 1%, 50-100 rubelig 2%

és 500 rubelen felül a perérték 3%-a. A bélyegilleték a perérték 1%-a. Pervesztés esetén az alperes felel a felperesnek perbeli képviselője költségeiért is. Ez rendszerint a perérték 5%-a. A szegénységi jog nagyon meg van szigorítva. Rendszerint csak igen rászorult munkások perelhetnek szegény jogon, bérkövetelések és tartásperekben azonban lehet másoknak is szegényjogon perelni.

Perenkívüli eljárás. A bíróságok peren kívül a következő ügyekben járnak el:

- a) örökösödési eljárás (194-198. §);
- b) választottbíróági ügyek (199-203. §);
- c) letéti ügyek (204-209. §);
- d) okiratok alapján fizetési meghagyásos ügyek (210-214. §);
- e) házasság felbontása (220-225. §);
- f) közjegyző szabálytalansága miatti panasz (231-234. §).

Végrehajtás. A végrehajtást az illetékes bírósági végrehajtó foganatosítja. Az ingófogalás mellett követelések letiltása és épületek elárverezése is lehetséges.

Ha az adós vagyona nem elegendő a követelések fedezésére, akkor a végrehajtás a Pp. 206. §-a értelmében a következőképpen történik:

Foglalás tárgyát képezheti a munkabér is, ezt azonban megelőzi a társadalmi biztosítás járuléka, az élelmezésre szükséges összeg, az állami és helyi adóhatóságok követelése. A fennmaradó összeg követeléseik arányában a hitelezők kielégítésére szolgálhat.

Végrehajtás alól mentesek a végrehajtást szenvedőnek és azok hozzátartozóinak ruházata, fehérneműje és háztartási tárgyai. Munkások és alkalmazottak fizetése csak a tényleges fizetés 50%-át meghaladó mértékben lehet foglalás tárgya.

Ügyvédség. A kötelező ügyvédi képviselést a régi orosz törvények sem ismerték és ez ma is ismeretlen fogalom Oroszországban. Az ügyvédség helyzetét az 1926. május 26-án életbeléptetett ügyvédi törvény szabályozza. Az

ügyvédek bizonyos önkormányzat mellett a kormányzósági bíróságok mellé rendelt kollégiumokba vannak tömörítve, melyeknek elnökei jogosultak az új tagokat felvenni. Ügyvéd csak az lehet, ki választójoggal bír és legalább két évig mint vizsgálóbíró működött, vagy a kormányzósági bíróság előtt ügyvédi vizsgát tett. Az ügyvédi kollégiumba való felvételtől haladéktalanul értesíteni kell a politikai hatóságot: a kormányzóság végrehajtóbizottságát, melynek jogában áll egy hónapon belül a felvétel ellen óvást emelni. Ennek döntése ellen egyfokú fellebbezés van a kormányzóság végrehajtóbizottságának elnökségéhez. A felvett ügyvédet is jogában áll azonban a kormányzósági bizottságnak bármikor a lajstromból törölni.

Az ügyvédek díjazása rendszerint — kevés kivételtől eltekintve — szabad egyezkedés tárgya. Akik szegényjogon perelnek, azoknak jogukban áll ingyenes ügyvédet is igényelni. Munkások, parasztok és állami hivatalnokokkal szemben a tiszteletdíj nem lehet több, mint a perérték 5%-a. A pernyertes fél kérésére az ellenfél a per költségekben elmarasztalandó.

Közjegyzőség. A közjegyzőségre vonatkozó rendelkezéseket a népbiztosok tanácsának 1926. október 4-én kibocsátott rendelkezései tartalmazzák. Állami közjegyzők nemcsak a városokban, hanem a falvakban is vannak. Ott, hol nincs közjegyző, munkakörüket a népbíró vagy a falusi tanács gyakorolja. Az utóbbiaknak azonban nincs joguk okiratokat kiállítani vagy szerződéseket hitelesíteni. A közjegyzőket a kerületi (kormányzósági) végrehajtóbizottság nevezi ki és mozdítja el. Közjegyző lehet az, aki a népbírótól megkívánt előképzettséggel rendelkezik, vagy legalábbis megfelelő vizsgát tett. A közjegyzők az illetékes kormányzósági bíróságok ellenőrzésének vannak alávetve. A közjegyzőknek nincs megengedve, hogy közjegyzői tevékenységük mellett más állami, városi vagy magánszolgálatot töltsenek be, vagy hogy valamely vállalkozásban résztvegyenek. így például egyidejűleg ügyvédi gyakorlat folytatása is tilos.

A közjegyzői díjakat hivatalos rendelet szabályozza.

Kereskedelmi jog. Amennyiben a kereskedelmi jogot nem szabályozzák külön dekrétumok, a polgári törvénykönyv rendelkezései az irányadók. így például a kereskedelmi társaság, közkereseti társaság, betéti társaság, korlátolt felelősségű társaságok, szövetkezetek és részvénytársaságokra vonatkozó rendelkezéseket a Ptk. 276-366. §-ai tárgyalják.

Az 1925. október 20-i rendelet intézkedik a cégbejegyzésekről, mely a nyugateurópai céghivatalok mintájára kereskedelmi cégjegyzékeket állított fel. Jogi és fizikai személyeknek a jogképessége csupán a kereskedelmi cégjegyzékbe való bejegyzéssel kezdődik. Ezt pedig a szükséges okmányok felmutatása és a megfelelő díjak lefizetése ellenében fogantatosítják. A cégjegyzéket bárki megtekintheti.

Váltójog. A 36 pontból álló váltótörvény, mely lényegében a mi váltótörvényünkhöz hasonlít, 1922. március 20-án lépett életbe.

A lejárt váltókat a váltóbirtokos a fizetés helyén illetékes közjegyzőnek adja át behajtás végett, aki két napon belül a váltókötelezettnek fizetés végett személyesen vagy levélben bemutatja. Ha a lejáratot követő nap 12. órájáig nem történik fizetés, akkor a közjegyző még aznap a váltót egy külön jegyzékbe való bejegyzés útján megóvatolja és ezt a tényt magán a váltón is feljegyzi. A megóvatolt váltó tulajdonosa a váltókötelezett ellen három éven belül léphet fel perrel.

Munkaügyi törvénykezés. A munkaügyi kódex, mely a munkásszerződéseknek, munkásvédelemnek, munkaidőrendezésnek rendelkezéseit tartalmazza, 1923. január 1-én lépett életbe és azóta több novella egészíti ki. E törvénynek betartása felett az egyes köztársaságok munkaügyi népbiztossága ügyel fel, e célból külön ügyészek, az ügynevezett munkaügyi államügyészek vannak alkalmazva. E törvény nemcsak a munkások, hanem a tisztviselők jogi helyzetét is szabályozza. Az állami alkalmazottaknak is ugyanazon jogaik és kötelességeik vannak, mint a magánalkalmazottaknak. Az állami alkalmazottakra vonatkozóan csu-

pán fegyelmi szempontból állanak fenn különös intézkedések. Nyugdíjat csak kivételesen kapnak némely kategóriák, mint a főiskolai tanárok bizonyos életkor betöltése után, katonai személyek, költők, színészek.

Munkarend. Minden üzemben a munkarendet, mely az üzem vezetősége és a munkásság érdekképviselője között jött létre a munkafelügyelőség jóváhagyása mellett, ki kell függeszteni. A specialisták kivételével kollektív szerződések kötnek, melyeket egyrészt a munkaadó, másrészt pedig a munkások érdekképviselője köt meg és mely azután minden munkásra nézve kötelező, kivéve az irodavezetőt és helyettesét, a jogtanácsost stb. A munkaszerződés betartásáért a munkavállaló magánjogi és büntetőjogi felelősséggel tartozik. Ezzel szemben a munkások csak fegyelmi úton büntethetők a szerződés benemertartásáért. Ha súlyos,, ismételt köteleességmulasztás fordul elő, a munkás el is bocsátható. Kollektív szerződéseket írásba kell foglalni és a munkaügyi népbiztosságnál lajstromozás végett bemutatni, melynek jogában áll a szerződést el nem ismerni, ha annak rendelkezései a törvény szellemével ellenkeznek. A szerződéseket hat hónaptól egyévi időtartamra kötik, de ha egyik fél sem mondja fel, bizonytalan időre meghosszabbítotttnak tekintik. A bért azonban rendszerint hónapról hónapra külön állapítják meg. A munkaszerződéseknek a következő hét pontot kell magukban foglalni:

1. Általános rész (szerződést kötő felek megnevezése, érvényességi időtartam).
2. Munkabeszüntetés és elbocsátás.
3. Munkabér összegszerűsége és fizetés ideje.
4. Munkaidő és szabadság.
5. Munkásvédelmi intézkedések.
6. Munkáskiképzésre vonatkozó intézkedések.
7. Általános továbbképzésre vonatkozó intézkedések.

A kollektív szerződések betartására az üzemi és tarifabizottság ügyel fel, melyet minden üzemben, hol legalább 30 munkás dolgozik, fel kell állítani. Ennek a szervnek a feladata:

a) a kollektív szerződés határozmányainak végrehajtása,

b) viták eldöntése, melyek egyrészt a munkaadó, másrészt a munkás részéről merülnek fel, továbbá a szabadságolások időpontjának a megállapítása stb.

Minden munkaügyi jogviszony eldöntése vagy a népbíróság, vagy pedig a 168. § szerint felállított békéltető-bíróság vagy választottbíróság ügykörébe tartozik. Ez utóbbi döntése azonban csak akkor jogérvényes, ha a felek már előzőleg a munkaszerződésben kikötötték a választottbíróság illetékességét. A törvény értelmében a választottbíróságnak egy hónapon belül feltétlenül döntenie kell. A bírák többsége által aláírt ítélet jogérvényes. Az ítéletet csak akkor lehet megtámadni, ha a résztvevő bírák valamelyikére az elfogultságot rá lehet bizonyítani. Ha a választottbíróság vonakodik végrehajtható ítéletet hozni, a kormányzósági bíróságoknál lehet ez ellen felszólalni. Választottbírósági ügyeknél bélyegilleték nincs és az összes többi peres illeték a rendesnek a fele.

A választottbírósági szerződés csak akkor érvényes, ha az erre vonatkozó megállapodás közjegyzői okiratba van foglalva. Az okiratban a választottbírák nevét is meg kell jelölni. A választottbírói tiszt elvállalásáról szóló nyilatkozatot a bírák szintén közjegyző előtt adják és egy vagy több semleges választottbíró nevezhetnek meg a bírák is, kik közül az egyik elnök lesz.

*

Ez a rövid áttekintés bizonyára sok tévedést és balhítet oszlatott el. Hiszen még a művelt magyar közönség is a 25 esztendő propaganda hatása alatt alig ismert valamit abból a fejlett jogi kultúrából, ami a szovjetben kivirágzott. Most, hogy a művelődési és gazdasági kapcsolatok a fiatal magyar demokrácia és a hatalmas Szovjet-Unió között lassanként megindulnak, igen fontos, hogy tudjuk, hogy a szovjetben a magánjog milyen magas fokon áll és hogy e téren is hasznos és érdemes lesz a két nemzet közötti kapcsolatokat kiépíteni.